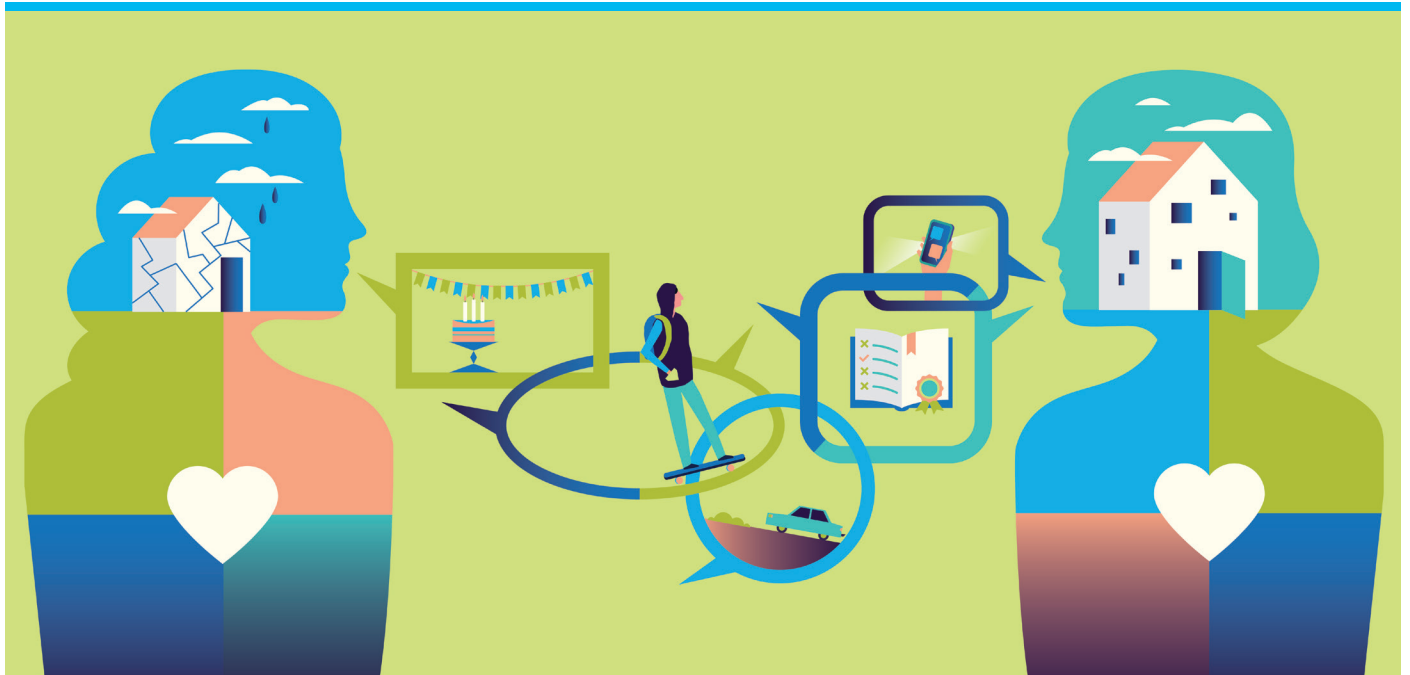

JOUW GEZIN, MIJN ZORG?

Mini-magazine 03– september 2019

Dit is de derde van vier mini-magazines over het onderzoeksproject 'Jouw Gezin, Mijn Zorg?'. In dit onderzoek staan gezinshuizen centraal. Zij bieden een plek aan jongeren die niet meer thuis kunnen wonen. Helaas komt het nog te vaak voor dat deze jongeren vroegtijdig een gezinshuis verlaten, met alle nadelige gevolgen van dien.

Om dit te helpen voorkomen, wordt in dit project de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders van jongeren bekeken. Wanneer het ouders en gezinshuisouders lukt om tot een constructieve samenwerking te komen kan dit bijdragen aan een stabiele plaatsing. Zo concreet mogelijk wordt onderzocht hoe een dergelijke samenwerking wordt vormgegeven, met als doel kennis te ontwikkelen met en voor de praktijk.

Dit onderzoek wordt uitgevoerd door een consortium bestaande uit de Christelijke Hogeschool Ede (CHE), Gezinshuis.com, Leger des Heils, Entrea Lindenhout en Intermetzo. Daarnaast zijn Gezinspiratieplein, Universiteit Utrecht, Rijksuniversiteit Groningen en het Nederlands Jeugd Instituut betrokken. Middels dit mini-magazine willen we onderzoek een gezicht geven en iedereen die interesse heeft in het onderzoek op de hoogte houden van de inhoudelijke ontwikkelingen.

+ OVER HET ONDERZOEK

Waar staan we?

Het afgelopen jaar werden dertien samenwerkingen tussen gezinshuisouders en ouders heel precies bekeken. Naast interviews en dossierstudie werden deze samenwerkingen twee maanden lang op de voet gevolgd om zo concreet mogelijk te onderzoeken hoe, waarover en wanneer er door ouders en gezinshuisouders samengewerkt wordt. Dit gebeurde door het bestuderen van video-opnamen van evaluatiebesprekingen en contactmomenten en het bijhouden en registreren van telefoon- en whatsappgesprekken.

Door het analyseren van deze dertien cases ontstond een uniek en helder beeld van deze samenwerkingen. We zagen en hoorden hoe gezinshuisouders en ouders in de dagelijkse praktijk met elkaar omgaan ten behoeve van de jongere. Binnenkort verschijnt hierover een nieuwe rapportage.

Het komende jaar besteden we aan het vertalen van de bevindingen uit het onderzoek naar concrete producten voor het onderwijs en het werkveld. De afgelopen tijd gingen we daarom in gesprek met organisaties en betrokkenen om te achterhalen aan welk soort producten er behoefte is. Ook de ontwikkeling van de producten zelf zal in nauwe samenwerking met het werkveld en het onderwijs gebeuren. We hopen dan ook dat we in juni 2020, wanneer dit project voltooid wordt, we een relevante bijdrage hebben mogen leveren aan de dagelijkse praktijk van gezinshuizen.

'We zagen dat de ouders een ontzettend belangrijk aandeel hebben in de samenwerking'

Ellen Schep is vanaf de start van het project al nauw betrokken als onderzoeker en schreef mee aan de rapportage over de casestudies, die binnenkort verschijnt. Naast dat ze onderzoek doet, geeft ze les aan studenten van de bachelor Social Work en de master Contextuele Benadering aan de Christelijke Hogeschool Ede. Ook promoveert ze momenteel op hoe hechting zichtbaar wordt in interactie. Met veel enthousiasme vertelt ze over wat de resultaten zijn van de afgelopen fase, waarin de samenwerkingsrelaties van gezinshuisouders en ouders in dertien cases onder de loep werden genomen.

Kun je iets vertellen over waar je de afgelopen tijd in het onderzoek mee bezig bent geweest?

'We hebben het afgelopen jaar bij wel dertien gezinshuizen van heel dichtbij mogen meekijken naar de samenwerking tussen de gezinshuisouders en de ouders rondom één van de jongeren in het gezinshuis. Dit was echt een fase waarin we gingen kijken hoe die samenwerking nu precies vorm krijgt. Om dit in beeld te krijgen hebben we eerst interviews afgenomen bij zowel de gezinshuisouders, als de ouders en ook de jongeren, om te horen hoe ze de samenwerking precies beleven. Daarnaast mochten we de dossiers van de jongere en een video-opname van de evaluatiebespreking bestuderen en kregen we ook een inkijkje in alle communicatie die gedurende twee maanden plaatsvond tussen de gezinshuisouders en de ouders: WhatsApp gesprekken, opnames van telefoongesprekken, een video-opname van een extra contactmoment. Ten slotte kregen we een dagboek waarin de gezinshuisouder bijhield welke

contactmomenten er met de ouders waren geweest en hoe ze die hadden beleefd. Op deze manier kregen we een rijk beeld van elke samenwerking. Ik ben echt onder de indruk geraakt van alle diverse invalshoeken en situaties. Dan lazen we bijvoorbeeld in een appgesprek: 'zullen we hier even over bellen?' en dan kregen we het telefoongesprek ook te horen. Of soms kwam iets uit een telefoon- of appgesprek weer terug in een evaluatiebespreking. Dat gaf een heel veelzijdig beeld.'

En wat is er uitgekomen?

'We hebben veel overlegd met de onderzoekers, toen alle gegevens waren geanalyseerd. Wat zijn nou de grote lijnen? Allereerst keken we naar het geheel van de casussen, wat zien we voor patronen? Ik heb vooral gekeken naar de interacties tussen gezinshuisouders en ouders. We merkten een aantal dingen op in die interacties. Allereerst is daar het afstemmen over de jongere. Het welzijn van de jongere is het doel van de samenwerking en daar zijn de betrokken personen op gericht. Dus overleggen over wat belangrijk is voor de jongere, wanneer er

grote en kleine keuzes gemaakt moeten worden. Maar we zien ook dat de samenwerking verder gaat dan dat. In eerste instantie is de jongere het doel van het contact, maar je ziet dat gezinshuisouders en ouders ook op persoonlijk niveau dingen met elkaar delen. Dingen over hun eigen leven. We zien ook dat er spanning is in relaties. Elke persoon heeft een eigen positie en eigen belangen. Dat kan soms ook wel lastig zijn. We hebben mooie manieren gezien waarop deelnemers omgingen met die spanningsvolle situaties, om toch tot een gezamenlijkheid te komen. Ook zagen we dat gezinshuisouders en ouders elkaar heel mooi aanvullen in de samenwerking, zowel in praktische zin als op emotioneel gebied. Als een ouder in een lastige situatie zit of het moeilijk heeft, dan kan een >>>

Ellen Schep, onderzoeker

gezinshuisouder echt een steun zijn. Ouders zeggen dat ook heel fijn te vinden, dat ze worden gezien. Verder zien we in het contact tussen gezinshuisouders en ouders dat het hen beiden lukt om aan zichzelf, maar ook voorbij zichzelf te denken. Dus als er keuzes gemaakt moeten worden, dat ze dan het belang van de jongere uiteindelijk als prioriteit stellen. Dat terwijl ik me kan voorstellen dat dat best wel eens lastig is, omdat je zelf ook je wensen en ideeën hebt. Ook zijn er ouders die de tijd dat hun kind niet bij hen kan wonen willen gebruiken om aan zichzelf te werken, om meer te leren over hoe ze hun kind goed kunnen opvoeden bijvoorbeeld. Dat vind ik echt bewonderenswaardig. We waren in eerste instantie best gericht op de gezinshuisouders, want we willen professionals opleiden en daar goed zicht op krijgen. Maar we zagen in de relatie eigenlijk heel mooi dat de ouders ook een ontzettend belangrijk aandeel hebben in die samenwerking. Voor de volgende fase zou het dus ook niet kloppen als we alleen iets ontwikkelen voor gezinshuisouders.'

Wat waren voor jou highlights in de resultaten?

'Ik vond het bijzonder om te zien dat er soms best lastige thema's worden ingebracht in de gesprekken. Bijvoorbeeld: een moeder heeft van de jongere gehoord over iets negatiefs dat in het gezinshuis is gebeurd en ze wil dat delen met de gezinshuisouder. Het is dan mooi om te zien dat een ouder daarin initiatief neemt, om voor het belang van het kind op te komen, ook als het misschien een ongemakkelijke situatie op kan leveren.'

Ook vinden we het bijzonder dat we de appgesprekken in beeld hebben gekregen. We hadden al vaker gehoord dat het een geliefd communicatiemiddel was, maar we hebben het nu echt met eigen ogen kunnen zien. Soms zit er wel verschil in verbale vaardigheden tussen gezinshuisouders en ouders, maar op de app kun je ook veel met niet-verbale middelen: foto's, emoticons, duimpjes. Wat niet veel woorden kost, maar wel van grote betekenis kan zijn. We zijn heel blij dat we dat goed in beeld hebben gekregen.

En hoe nu verder?

We hebben een uitgebreide rapportage geschreven en ook hebben we aan deelnemers en organisaties gevraagd: wat kunnen wij vanuit deze kennis ontwikkelen voor jullie praktijk? Hun antwoord wordt richtinggevend voor de komende fase, waarin we scholing voor gezinshuisouders en studenten en richtlijnen voor organisaties gaan ontwikkelen. We geloven niet dat een losse scholing 'de praktijk ingooien' kan werken. We willen echt samen met de praktijk kijken hoe we deze kennis kunnen integreren in de bestaande kennis en trainingen. Deze producten gaan we dan ook echt ontwikkelen met het werkveld. Ik ben heel benieuwd wat daar uitkomt.

+ PRAKTIJK

'De samenwerkingsrelatie is een continu complex speelveld met een enorme dynamiek'

Emily Nap heeft in haar werk als gedragswetenschapper bij het Leger des Heils veel met gezinshuizen te maken. Ze is daar verantwoordelijk voor de behandellijnen binnen de begeleidingstrajecten van kinderen die in gezinshuizen wonen en begeleidt in dat kader zowel gezinshuisouders, ouders als jongeren. Emily is al vanaf het begin van het onderzoeksproject nauw betrokken als praktijkexpert en hielp onder andere bij de selectie van gezinshuizen aan de start van het project. De komende periode houdt ze zich vooral bezig met de vraag hoe de onderzoeksresultaten handen en voeten kunnen krijgen in de dagelijkse praktijk.

Je hebt de rapportage gelezen, wat was je eerste reactie?

'Ik vond de resultaten heel herkenbaar en een bevestiging van mijn dagelijkse praktijk. Ik vond het ook helpend dat er tekst en uitleg gegeven wordt aan een begrip dat de meesten heel logisch of vanzelfsprekend vinden – zoals 'een relationele houding hebben' – maar door het uit te splitsen wordt het concreter en beter te begrijpen. Ook het feit dat biologische ouders hebben meegedaan vond ik verhelderend. Ik denk dat hun kant van het verhaal minder vaak op deze specifieke manier wordt uitgevraagd.'

Zaten er ook verrassingen in?

'Wat ik een bewustwording vond was dat er in de hulpverleningsplannen over het algemeen weinig doelen bleken te staan die gericht zijn op de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders. Dit heeft er mee te maken dat we de plannen kindgericht invullen zodat de jeugdige zichzelf ook goed kan herkennen in de gestelde doelen. Tegelijkertijd zijn onderwerpen als samenwerking en relatie tussen ouders en gezinshuisouders vaak grote thema's binnen de behandellijn.'

Het zou meerwaarde kunnen hebben om dit explicieter te vermelden in het hulpverleningsplan, zodat je ook periodiek met elkaar evalueert hoe dit verloopt. Tegelijkertijd is de vraag: waarmee belast je een kind? Als het hebben van een goede samenwerking eigenlijk de taak van de volwassenen is, moet het dan als doel in het plan van het kind? Aan de andere kant: als het kind daardoor bewust is van het doel, dan kan het ook bevestigend werken en vinden we het terug op één plek. Het zal een afweging zijn per geval. Ik vind dat trouwens een mooie bijvangst van het onderzoek, dat ik gedurende het onderzoek al bewuster wordt van dit soort thema's.'

Wat viel je nog meer op?

'Wat ik heel leuk vond om te lezen waren de citaten uit de telefoongesprekken en WhatsApp gesprekken. Dat zie ik in mijn dagelijkse werk natuurlijk niet direct terug. Wat ik mooi vind om te zien is dat de laagdrempeligheid echt zit in kleine dingen. We denken toch vaak aan meer formele evaluaties en besprekingen, om te peilen hoe de samenwerking gaat, maar de kracht lijkt dus juist te zitten in het 'kleine' en 'normale'. Hoe gaat het met het kind of een fotootje heen en weer sturen. Dat werkt soms beter dan die grote formele evaluatiemomenten. Dat informele zag ik veel terug. We vinden dat ook heel belangrijk, dat gezinshuisouders en ouders zo direct mogelijk contact met elkaar kunnen hebben.'

Emily Nap, gedragswetenschapper

Had je dat ook verwacht?

'Ik had al wel verwacht dat het contact over praktische zaken zou gaan, maar het viel me op dat ouders ook echt persoonlijke dingen delen. Daar ligt ook een mooie ontwikkeling, als dat zo kan groeien. En dan is dat 'sensitief begrenzen' natuurlijk weer de uitdaging. Om te voorkomen dat dit spanning oplevert, schuiven we in die situaties soms ook wel onze trajectmanager naar voren, die daar dan een rol in aanneemt. Binnen een gezinshuis hebben gezinshuisouders te maken met meerdere ouders, het is daarom belangrijk om over de communicatie goede afspraken met elkaar te maken. Tegelijkertijd is het ook afstemmen op wat er voor de ouders, de kinderen en de gezinshuisouders goed werkt, dat is dan weer per situatie verschillend. Het is dus continu balanceren en sensitief zijn. Aan de ene kant is het maatwerk per persoon, ook wat past bij de gezinshuisouder. Maar aan de andere kant wordt

er ook een bepaalde mate van professionaliteit gevraagd.'

Is die uitdaging tegelijk ook de kracht van een gezinshuis? Enerzijds de warmte van een gezin en anderzijds professionaliteit?

'Ja, zeker. Enerzijds weet je nooit hoe een contact zich gaat ontwikkelen. Als je het te snel privé maakt en je krijgt een conflict omdat een kind wegloopt of iets dergelijks, dan kan het soms lastig zijn om wat meer die professionele kant te benadrukken. En als je het teveel inkadert aan het begin, kan later blijken dat dat niet nodig was geweest. Dus de vraag is steeds: hoe kun je professionaliteit, informaliteit, warmte en gastvrijheid op een goede manier met elkaar verbinden. Als dat op een goede manier lukt, is dat inderdaad de grote kracht van een gezinshuis.'

'Soms wil een ouder alleen maar even binnen kijken.'

Je bent komend jaar betrokken bij de methodiekontwikkeling. Heb je daar al ideeën voor?

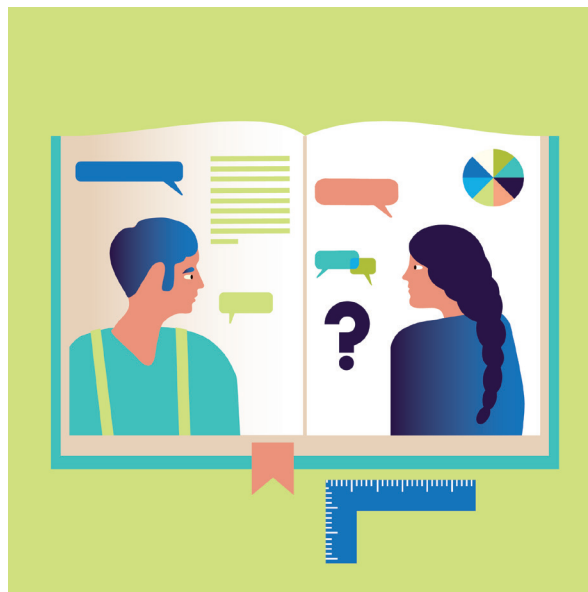
'Vanuit het onderzoek zijn veel aanknopingspunten naar voren gekomen waarop een methodiek goed te baseren valt. De vraag wordt hoe we gezinshuisouders, ouders, en het kind daarin kunnen meenemen. Het wordt wel een balans zoeken tussen een methodiek ontwikkelen, met een vast protocol, en tegelijk rekening houden met hoe de praktijk is: maatwerk dus. Vooral voor beginnende gezinshuisouders geldt dat er heel veel op hen afkomt in die eerste paar jaar. Dan is het fijn om een soort pragmatische checklist te hebben voor die samenwerking, wanneer evalueer je de samenwerking? Wat zijn afspraken die je kunt maken? En hoe kun je helderheid creëren over verwachtingen? Door verschillende redenen lukt het ouders soms niet helemaal om op een duidelijke manier over te brengen wat ze verwachten, net zoals gezinshuisouders, die soms ook op zoek zijn naar hoe ze de juiste balans houden tussen het beschermen van hun privé en het uitstralen van gastvrijheid. Voor gezinshuisouders is het de kunst om dat op een goede manier te doen, met vaak verschillende type ouders en netwerken rondom het gezin. In het wederzijds begrijpen van de behoeftes van de ouders en gezinshuisouders is dus een mooie slag te maken.'

Je hebt het over de balans zoeken. Is dat kenmerkend voor die methodiek? Balans zoeken in de complexiteit van de samenwerking?

'Ja, het is een continu complex speelveld met een enorme dynamiek. Het is op verschillende lagen veelal complex: de problematiek van het kind, de systemen eromheen, eventueel gescheiden ouders met hun eigen systemen, intergenerationele problemen of trauma's van die systemen. Alle lagen komen bij elkaar in één huis en dan vaak keer vier. Dus bij een methodiek is het belangrijk om te kijken hoe je het dynamisch kunt maken. Hoe kun je meebewegen met ontwikkelingen, met de verschillende fasen waarin het kind langer of korter in het gezinshuis woont, hoe het kind zich ontwikkelt, hoe het met de ouders en met de gezinshuisouders gaat. Goed met elkaar samenwerken vraagt dus echt iets op meerdere gebieden. Hoe langer je gezinshuisouder bent, hoe meer je trouwens wel kunt wennen aan die complexiteit. Dat moet in die methodiek ook terugkomen: het leren afstemmen op die dynamiek.'

De rol van ouders is ánders geworden, niet minder

Annemarie Muskee is het afgelopen jaar als docent-onderzoeker betrokken geweest bij dit onderzoek. Ze heeft lang in de gedwongen jeugdzorg gewerkt, maar geeft nu hoofdzakelijk les op de Christelijke Hogeschool Ede en is daar mede verantwoordelijk voor het uitstroomprofiel Jeugdzorg in de bachelor Social Work. Ook geeft ze les in de post-hbo Jeugdzorg en de master Speltherapie en leert ze studenten hoe ze kunnen omgaan met de ouders van kinderen of jongeren die hulp nodig hebben. We kijken met haar vooruit wat de onderzoeksresultaten uit dit onderzoek voor het onderwijs kunnen betekenen.

Welke punten uit de onderzoeksresultaten vond je herkenbaar vanuit je ervaring als hulpverlener, docent en onderzoeker?

'Het was mooi om terug te lezen dat ouders en gezinshuisouders allebei een duidelijke eigen rol en positie hebben. Wat ik ook herkenbaar vind is dat die interactie tussen ouders en gezinshuisouders soms best spannend kan zijn, omdat het iets relationeels is. Maar als die relatie goed is, dan is daar veel winst te behalen, juist ook voor het welzijn van het kind of de jongere in het gezinshuis. Dat herken ik ook echt uit mijn werk in de jeugdzorg en zelfs in mijn eigen leven. Als ik mij bijvoorbeeld negatief uitspreek tegen mijn kinderen over hun meester of juf, dan is de kans groot dat mijn kinderen het gezag van die meester of juf niet of minder accepteren. Zo werkt dat denk ik ook met de wisselwerking tussen ouders en gezinshuisouders. Als de ouders negatief spreken over de gezinshuisouders, wordt het voor een jongere enorm lastig om zich goed te ontwikkelen in dat gezinshuis en om een goede band op te bouwen met gezinshuisouders. Dus die relatie is echt iets om aan te werken.'

Zaten er ook verrassingen in de resultaten?

'Wat ik wel echt verrassend vond was dat er toch een bepaalde wederkerigheid lijkt te zitten in die relatie tussen gezinshuisouders en ouders. De ouders kunnen dus ook steunend zijn voor de gezinshuisouders. En in het verlengde daarvan vond ik het ook verrassend dat gezinshuisouders ook in emotioneel opzicht een steunende factor kunnen zijn voor de ouders. Dat was voor mij echt een nieuw inzicht. Ik heb toch in eerste instantie in mijn hoofd dat het een samenwerking is die zich richt op het kind of de jongere en dat dát dus vooral in de interactie en in de samenwerking 'op de agenda staat'. Maar het is mooi om te zien dat gezinshuisouders dus nog meer kunnen bieden aan ouders. Dat het niet alleen maar is dat ik jouw kind opvoed, maar dat het verder gaat dan dat.'

Jij bent komend jaar betrokken bij het verwerken van deze resultaten in het onderwijs, hoe zie je dat voor je?

'Ik denk dat het heel belangrijk is dat hulpverleners in opleiding al leren dat je als gezinshuisouder echt moet investeren in de relatie met ouders. Het is soms extra hard werken om ouders te helpen jouw rol als gezinshuisouder te ondersteunen, zodat een kind 'toestemming' ervaart om in het gezinshuis te zijn. Dat kan vele loyaliteitscrises voorkomen. In de master speltherapie zie ik dat ook terug. Daar geef ik les in ouderbegeleiding en ik moet vaak uitleggen aan studenten dat die ouder letterlijk, maar juist ook figuurlijk niet in de wachtkamer kan blijven zitten. De ouder moet echt emotionele toestemming geven, zodat het kind met een gerust hart die behandeling kan krijgen. Het kind mag niet het gevoel hebben dat de ouder eigenlijk niet wil dat hij of zij daar zit. Als hulpverlener heb je een belangrijke overstijgende rol om dat te signaleren en dat uit te leggen en daarin mee te bewegen.

Onderwijs is ook heel belangrijk om beginnende hulpverleners te leren dat een gezinshuisouder be-

'Het is vrijwel altijd een enorm verlies als een kind niet meer thuis kan wonen'

langrijk is, maar tegelijk ook een 'voorbijganger' in het leven van een kind, terwijl de ouders altijd blijven. Ik denk dat studenten erg moeten oppassen om niet te denken: het kind is nu in een gezinshuis geplaatst, de rol van de ouders is daarmee minder geworden of zelfs uitgespeeld. Het is ánders geworden, niet minder. Als hulpverlener moet je die dynamiek goed begrijpen en daarin meebewegen. En het is vaak een kwetsbaar evenwicht, omdat er ook verdriet en verlies bij komt kijken. Ik probeer studenten te leren: geen enkele ouder wordt zwanger en kiest er bij voorbaat voor om de opvoeding uit handen te geven, het is vrijwel altijd een enorm verlies als een kind niet meer thuis kan wonen. Dat verlies is iets om rekening mee te houden, om te begrijpen, om zo nodig woorden aan te geven. Ik denk dat dat de samenwerking tussen gezinshuisouders en ouders zeker versterkt.'

+SAMENWERKINGSPARTNERS

gezinspiratieplein
voor gezinnen met in huisgeplaatste kinderen

rijksuniversiteit
 groningen

Dit driejarig onderzoeksproject wordt
mede mogelijk gemaakt door gelden van

+COLOFON

Met dank aan: Ellen Schep, Emily Nap en Annemarie Muskee.

Dit mini-magazine wordt verzonden aan de deelnemers en geïnteresseerden van dit onderzoek, en aan relaties van de Christelijke Hogeschool Ede.

Aan- of afmelden voor dit mini-magazine kan door een e-mail te sturen aan jeugdengazin@che.nl.

Dit mini-magazine is tot stand gekomen in het kader van het onderzoeksproject 'Jouw Gezin, Mijn Zorg?'. Deze uitgave is mogelijk gemaakt door het lectoraat Jeugd en Gezin van de Christelijke Hogeschool Ede. De [CHE Privacyverklaring](#) is via deze link in te zien.

Redactie en opmaak: Heleen Hospes
Eindredactie: Martine Noordegraaf
Illustraties en ontwerp: Studio Vandaar

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de auteurs.